

Sygn. akt II CSK 177/21

POSTANOWIENIE

Dnia 29 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa D. P. - następcy prawnego W. P.
przeciwko I. P.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 29 grudnia 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Okręgowego w S.

z dnia 30 listopada 2020 r., sygn. akt II Ca (...),

**1. odrzuca skargę kasacyjną w części, tj. co do punktu
II zaskarżonego wyroku;**

**2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania
w pozostałym zakresie;**

**3. zasądza od D. P. na rzecz I. P. kwotę 2.700 zł (dwa tysiące
siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda D. P. od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 30 listopada 2020 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy podnieść, że skargą kasacyjną został objęty cały zaskarżony wyrok, a więc również jego punkt II, w którym została oddalona apelacja pozwanej w pozostałej części. Jest to rozstrzygnięcie korzystne dla

powoda wnoszącego skargę kasacyjną, co czyni tę skargę skierowaną przeciwko temu rozstrzygnięciu za niedopuszczalną ze względu na brak pokrzywdzenia (*gravamen*). Oznacza to, że w tej części skarga kasacyjna powoda podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna, na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. (zob. uchwałę 7 sędziów SN – zasadę prawną z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108).

W pozostałym zakresie należy wskazać, że zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze już wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienia SN z dnia: 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18; 15 kwietnia 2021 r., I CSK 43/21; 25 sierpnia 2021 r., II CSK 216/21). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony – co należy podkreślić – wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

W tym kontekście Sąd Najwyższy wskazuje, że skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia. Jego rozpoznanie nie ma charakteru postępowania w ramach trzeciej instancji. Służy realizacji konstytucyjnych i ustawowych zadań Sądu Najwyższego, wśród których pozostają przede wszystkim nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP). Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1904) jego obowiązki obejmują zapewnienie jednolitości orzecnictwa i rozstrzyganie zagadnień prawnych. Tym właśnie celom wypada podporządkować także rozstrzyganie skarg kasacyjnych.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecnictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. Odwołanie się do tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga – jak wynika z orzecnictwa Sądu Najwyższego – sformułowania tego zagadnienia z przytoczeniem wiążących się z nim konkretnych przepisów prawnych oraz przedstawienia argumentów świadczących o rozbieżnych ocenach prawnych (zob. np. postanowienia SN z dnia: 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05; 25 maja 2021 r., II CSK 96/21). Ponadto, w judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w powołanym przepisie nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecnictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (zob. m.in. postanowienia SN z dnia: 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151; 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14;

15 kwietnia 2021 r., I CSK 720/20). Występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w zasadzie powinno spełniać wymagania stawiane zapytaniu przedstawianego przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c.), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia SN z dnia: 24 października 2012 r., I PK 129/12; 8 maja 2015 r., III CZP 16/15, Biul. SN 2015, nr 5). Zagadnienie to nie może być przy tym pozorne, czyli m.in. nie może stanowić próby obejścia dokonanych przez sądy ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Rozumianemu w wyżej przedstawiony sposób pojęciu „istotne zagadnienie prawne” nie opowiada podniesiona przez skarżącego kwestia konieczności wyjaśnienia: „(1) czy w świetle art. 365 § 1 k.p.c. moc wiążąca wyroku dotyczy tylko sentencji, czy również motywów rozstrzygnięcia i poczynionych ustaleń faktycznych, (2) czy właściwe jest przyjęcia, że dochodzenie przez powoda, jako właściciela nieruchomości, od pozwanej, jako jej posiadacza, wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy za okres, w którym można było uznać pozwaną za posiadacza w złej wierze, jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i stanowi nadużycie prawa, (3) czy możliwe jest skuteczne złożenie oświadczenia o potrąceniu, gdy zostało ono skierowane do pełnomocnika procesowego, a nie strony, która w toku postępowania nie potwierdziła, aby informacja o takim oświadczeniu do niej dotarła?”.

Zagadnienie prawne może zostać uznane za istotne tylko wtedy, kiedy Sąd Najwyższy nie wyraził jeszcze stanowiska w danej kwestii, bądź zostały wskazane okoliczności uzasadniających jego zmianę.

Jeżeli chodzi o pierwsze pytanie, to w orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że przewidziane w art. 365 k.p.c. związanie innych sądów prawomocnym orzeczeniem dotyczy tylko samej treści sentencji orzeczenia, a nie poglądów prawnych wyrażonych w jego uzasadnieniu (zob. np. wyrok SN z dnia 13 marca 2008 r., III CSK 284/07). Przy czym przedmiotowy zasięg prawomocności materialnej w sensie pozytywnym odnosi się jedynie do samego rozstrzygnięcia, nie zaś do jego motywów i zawartych w nim ustaleń faktycznych (zob. np. wyroki

SN z dnia: 15 listopada 2007 r., II CSK 347/07; 12 maja 2011 r., I PK 1093/10; 19 października 2012 r., V CSK 485/11). Wskazuje się przy tym, że moc wiążącą z perspektywy kolejnych postępowań uzyskują jedynie ustalenia dotyczące tego, o czym orzeczono w związku z podstawą sporu (rozstrzygnięcie o żądaniu w połączeniu z jego podstawą faktyczną). Inaczej rzecz ujmując, moc wiążąca odnosi się do „skutku prawnego”, który stanowił przedmiot orzekania i nie oznacza związania sądu i stron ustaleniami i oceną prawną zawartą w uzasadnieniu innego orzeczenia, w tym rozstrzygnięcia o zasadności zarzutów podnoszonych przez pozwanego. Natomiast w razie oddalenia powództwa uzasadnienie wyroku może mieć znaczenie dla ustalenia zakresu mocy wiążącej takiego orzeczenia (zob. wyrok SN z dnia 9 września 2020 r., I NSK 21/18).

Nie można jednak nie zauważyć, że jeżeli chodzi o wyrok sądu wraz z uzasadnieniem, stanowi on dokument urzędowy w rozumieniu art. 244 § 1 k.p.c., a więc ciężar dowodu należy rozpatrywać w oparciu o art. 252 k.p.c. Oznacza to, że jeżeli powód twierdziłby, że okoliczności wynikające z orzeczeń powołanych przez Sąd Okręgowy, kształtowały się inaczej, na nim spoczywał ciężar dowodu wykazania tych okoliczności.

Drugie zagadnienie prawne przytoczone przez skarżącego jest o tyle nieprawidłowe, że jest osadzone w okolicznościach sprawy i jest pytaniem konkretnie w tej sprawie, nie mając charakteru abstrakcyjnego. Odpowiedź na niego wiązałaby się z koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego, do czego Sąd Najwyższy nie jest oczywiście uprawniony. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy jest bowiem związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 *in fine* k.p.c.).

Jeżeli chodzi o trzecie zagadnienie przedstawione przez skarżącego, to również ono nie budzi wątpliwości w orzecznictwie. Przyjmuje się bowiem, że w odniesieniu do pełnomocnika składającego w imieniu strony oświadczenia o potrąceniu istnieje domniemanie, że pełnomocnik jest uprawniony do złożenia oświadczenia o potrąceniu, gdyż jest ono nakierowane na wygranę procesu.

W przypadku przyjmowania przez pełnomocnika procesowego strony w imieniu mocodawcy oświadczeń kształtujących jego sytuację materialnoprawną, nie sposób rozszerzać zakresu pełnomocnictwa przez wykładnię celowościową, skoro z procesowego punktu widzenia byłoby to niekorzystne dla strony rozszerzenie zakresu umocowania wywołujące skutek w postaci dojścia do adresata materialnoprawnego oświadczenia o potrąceniu. Nie można zatem aprobować tezy jakoby taki zakres pełnomocnictwa był efektem celowego działania mocodawcy nakierowanego na wygranie procesu (zob. wyrok SN z dnia 7 marca 2013 r., II CSK 476/12).

Nie można jednak nie zauważyć, że odpowiedź na dwa ostatnie pytania i tak była bezprzedmiotowa w niniejszej sprawie, albowiem Sąd Okręgowy zmienił wyrok Sądu I instancji, oddalając powództwo, gdyż uznał, że w realiach tej sprawy powinien mieć zastosowanie art. 5 k.c. Tak naprawdę wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej w tym zakresie jest niejako „obok” motywów, którymi kierował się Sąd odwoławczy, gdyż nie dotyczy istoty zaskarżonego rozstrzygnięcia. Zgodzić się należy, że art. 5 k.c. może jedynie wyjątkowo stanowić podstawę oddalenia powództwa, ale zastosowanie tego przepisu nie jest wyłączone. Sąd Okręgowy dokładnie uzasadnił, z jakich przyczyn zastosował ten przepis i brak było podstaw, aby tę ocenę zakwestionować.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałym zakresie, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).